

<https://doi.org/10.25143/socr.16.2020.1.009-017>

Tehnoloģiskā neitralitāte – tiesiskas valsts principa neatņemama sastāvdaļa informācijas sabiedrības laikmetā

Dr. iur. Uldis Ķinis

ORCID: [0000-0002-5573-9887](https://orcid.org/0000-0002-5573-9887)

Rīgas Stradiņa universitāte Juridiskā fakultāte, Latvija

Uldis.kinis@rsu.lv

Kopsavilkums

Tiesību principus kā pastāvīgus tiesību avotus ir pētījuši daudzi Latvijas tiesībzinātnieki, piemēram, profesore Daiga Rezevska, Valsts prezidents Egils Levits, profesore Ineta Ziemele u. c. Jau kopš 1994. gada Satversmes tiesa konsekventi savā doktrīnā vispārīgos tiesību principus ir atzinusi par noteikumu, kas ierobežo likumdevēja rīcības brīvību. Praksē, ja runā par vispārīgo tiesību principiem, visbiežāk piemin tiesiskumu, taisnīgumu, vienlīdzību un samērīgumu. Taču, attīstoties tiesību doktrīnai, ir atzīts, ka Satversmes pirmajā pantā noteiktais, ka Latvija ir demokrātiska tiesiska valsts, ir uzskatāms par pamatnormu, no kuras tiek atvasināti vispārīgie tiesību principi.

21. gadsimtā, ko daudzi pamatoti dēvē par digitālo gadsimtu, ir radušies jautājumi par vispārīgo tiesību principu saturu šajā informācijas sabiedrības laikmetā. Informācijas sabiedrību nosacīti raksturo trīs faktori: tehnoloģijas, globalizācija un informācija. Neviens no tiem pēc savas pirmatnējās būtības nav juridisks. Taču šie faktori pirmo reizi ir radījuši situāciju, ka jaunie tehnoloģiskie risinājumi tiecas iziet ārpus juridiskās kontroles robežām, apdraudot sabiedrības tiesiskumu un taisnīgumu. Tāpēc demokrātiskai sabiedrībai ir īpaši svarīgi, lai tiesību politikas veidotāji, apzinoties šos riskus, attīstītu tehnoloģiski neitrālu valsts tiesību politiku. Šādas politikas īstenošanu valsts var īstenot tikai tad, ja tehnoloģiskās neitralitātes princips tiek atzīts par vispārīgo tiesību principu, kas izriet no Satversmes 1. panta.

Atslēgvārdi: tiesībpolitika, vispārīgo tiesību princips, tehnoloģiskā neitralitāte, tiesiska valsts.

Ievads

“Tehnoloģiskā neitralitāte” pēc izcelsmes nav juridisks termins. Tas ir tehnisks standarts, kas ražotājiem uzliek pienākumu samazināt blaknes, kuras varētu novest pie konkrētu tehnoloģiju darbības traucējumiem. Tāpēc līdz pat 21. gadsimta sākumam šis termins ļoti fragmentāri tika pieminēts juridiskajā literatūrā. Pirmo reizi Eiropā par tehnoloģisko neitralitāti kā juridisku problēmu tika diskutēts 1997. gadā Bonnā. Eiropas Ministru konferences deklarācijā toreiz tika uzsvērts dalībvalstu pienākums nodrošināt pamattiesības neatkarīgi no vides un tehnoloģijas [12].

Eiropas Savienība (ES) jau informācijas sabiedrības stratēģijas izstrādes sākumā vairākos politikas dokumentos (piemēram, COM (1999) 539) definēja piecus principus, kas dalībvalstīm jāievēro, izstrādājot modernu informācijas un komunikāciju tehnoloģiju regulējumu gan kopienas, gan nacionālo valstu līmenī:

- 1) skaidri definēti mērķi;
- 2) minimāla valsts iejaukšanās tirgus un konkurences attiecībās;
- 3) tiesiskā drošība un tirgus dinamika;
- 4) tehnoloģiski neitrālu mērķu noteikšana, neprivileģējot un neierobežojot konkrētu tehnoloģiju veidu, bet nodrošinot vienlīdzīgu attieksmi pret visiem pakalpojumiem (neatkarīgi no to sniegšanas veida), kas izmantojami mērķa sasniegšanai;
- 5) regulējuma harmonizācijas nepieciešamība, ja regulējums skar starptautiskas vai globālas vienošanās. [11]

Tādējādi var teikt, ka tehnoloģiskā neitralitāte ir arī ES tiesību princips.

Tomēr tiesību zinātnē tehnoloģiskās neitralitātes princips tika pētīts tikai kā specifisks kibertiesību princips.

2002. gadā izdotajā grāmatā “Informācijas un komunikāciju tiesības” arī es šo principu analizēju kā specifisku e-tiesību, bet ne kā vispārīgo tiesību principu [14, 33–34]. Kritiski jāatzīst, ka tobrīd pieejamo avotu un zināšanu apjoms par šo principu un tā nozīmi bija ļoti nepietiekams. Turklāt ANO šo principu oficiāli atzina tikai 2005. gadā Pasaules informācijas sabiedrības samitā (World Summit on the Information Society – WSIS) Ženēvā, pieņemot WSIS Principu deklarāciju [11]. Taču līdz pat šim brīdim Latvijas tiesību zinātnē šis princips galvenokārt ir pētīts kā likumdevēja tehnikas princips, kuru likumdevējs var piemērot, izstrādājot vai grozot normatīvos aktus [8, 18.1. punkts].

Šī principa nozīme mūsdienu demokrātiskā tiesiskā valstī īpaši ir aktualizējama saistībā ar diskusiju par tiesiskā regulējuma ietvaru nozares produktiem – datorprogrammām, ierīcēm, kuru pamatā ir mašīnmācības, proti, mākslīgā intelekta algoritms, – un elektronisko pakalpojumu pieejamību sabiedrībā. Tieši tāpēc ir svarīgi uzsvērt, ka viss tiesību sistēmas juridiskais ietvars, tostarp rakstītās un nerakstītās normas, vispārīgie tiesību principi, ir vērtējams tehnoloģiski neitrāli.

Šis publikācijas mērķis ir analizēt tehnoloģiskās neitralitātes principu kā mūsdienu tiesiskas valsts principa neatņemamu elementu, bez kura valstij nav iespējams garantēt saviem iedzīvotājiem taisnīgumu un tiesiskumu.

Raksta sagatavošanā ir izmantota aprakstošā, analīzes un sintēzes metode un citas gnozeoloģiskās metodes.

Tehnoloģiskās neitralitātes princips

Tehnoloģiskās neitralitātes princips ES tiesību aktos definēts kā personu un organizāciju brīvība izvēlēties savām vajadzībām visatbilstošāko un vispiemērotāko tehnoloģiju, regulatoram neuzspiežot un nediskriminējot konkrēta tehnoloģijas veida izmantošanu [3]. Tātad tas ir saistāms ar informācijas tehnoloģiju regulējumu informācijas sabiedrības laikmetā, kuru raksturo informācijas globalizācija. Tā ir radījusi globālu informācijas telpu – elektronu plūsmu, kibertelpu, kuras darbība bieži sniedzas tālu pāri valsts robežām.

Profesors Džefrijs Rouzens (*Jeffrey Rosen*) uzskata, ka straujā tehnoloģiju attīstība nākotnē radīs ievērojamus izaicinājumus sabiedrības tiesiskajām un konstitucionālajām vērtībām, “sākot no privātuma līdz pat nevainības prezumpcijai” [23, 8]. Savukārt Hārvarda universitātes profesors Lorens Lesigs (*Lawrence Lessig*) norāda, ka kibertelpa rada situācijas, ka “nevis valdības negrib, bet tās nespēj regulēt to, kas notiek kibertelpā” [16, 3]. Tādējādi, pildot sabiedrisko attiecību regulatora lomu šajā digitālajā laikmetā, svarīga vieta tiesiskās sistēmas veidošanā ir vispārīgo tiesību principiem. Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesnese, profesore Daiga Rezevska uzskata, ka vispārīgo tiesību princips “jau pirms likumdevēja pastāv kā nerakstīta tiesību norma” un “likumdevējs rakstiskajā normā pārvērš tikai vispārīgā tiesību principa saturisko līniju” [22, 37], turklāt demokrātiskā valstī visi tiesību principi izriet no tiesiskas demokrātiskas valsts principa [22, 26].

Pasaules informācijas sabiedrības samītā 2005. gadā tika pieņemta *WSIS* Principu deklarācija. ANO atzina, ka dalībvalstu pienākums informācijas sabiedrībā ir ievērot ANO Cilvēktiesību deklarācijā noteiktās cilvēktiesības un pamatbrīvības (3. princips), savukārt 39. principā tika uzsvērts, ka dalībvalstīm ir jāveido tehnoloģiski neitrāla, paredzama, caurspīdīga politika, lai garantētu tiesiskumu [11].

Lai noskaidrotu, vai Principu deklarācijas 39. princips atzīstams par vispārīgu tiesību principu, ir jālieto divpakāpju tests, kurā jānosaka:

- vai princips atvasināms no pamatnormas “demokrātiska tiesiska valsts”;
- vai tiesību princips satur taisnīguma principu, kas ir cilvēktiesību norma. [22, 32].

No Principu deklarācijas redzams, ka minētā principa ievērošana tiek atzīta par tiesiskas valsts stūrakmeni informācijas sabiedrībā [11]. Uzsvērts, ka šim principam ir svarīga nozīme cilvēktiesību nodrošināšanā. Līdz ar to tehnoloģiskās neitralitātes princips iztur šo divpakāpju testu un nav nekādu šaubu, ka tehnoloģiskā neitralitāte ir pozitīvizēts vispārējo tiesību princips, kas ir saistošs gan likumdevējam, gan tiesību piemērotājam. Turklāt mūsdienās tas ir kļuvis par daudzu valstu tiesībspolitikas veidošanas un konstitucionālo tiesību principu [18]. Tādēļ jāpakavējas pie tā satura.

Tehnoloģija

Jēdziens “tehnoloģija” ir veidots no grieķu valodas vārdiem *teche* (māksla, prasmes) un *logos* (vārds, likums, jēdziens). Tehnoloģija nozīmē prasmes, metodes, procesus, kas tiek izmantoti mērķu sasniegšanai. Tehnoloģiju galvenais uzdevums ir radīt produktus un pakalpojumus [25]. Savukārt digitālo tehnoloģiju darbības mērķis ir automatizēta datu apstrāde, kas notiek neatkarīgi no tehnoloģiskās ierīces nosaukuma vai darbības principiem. Savukārt par tiesībām ir vispārēji pieņemts uzskats, ka tās vienmēr paliks nopakaļ tehnoloģiju attīstībai. Turklāt to attīstībā ir jāizvairās no tādas regulējuma politikas, kas bremzētu tehnoloģiju attīstību. Tāpēc tiesiskā valstī nav svarīgi, uz kāda algoritma pamata tiek veidota konkrētā tehnoloģija – vai tā ir biotehnoloģija, informācijas tehnoloģija, kvantu vai cita tehnoloģija, bet svarīgi ir tas, kā tehnoloģiju izmantošana var ietekmēt cilvēka tiesības un brīvības, ekonomiskās un sociālās dzīves aspektus sabiedrībā. [18]

Neitralitāte

Termina “neitralitāte” juridiskā nozīme ir vienlīdzīga attieksme pret jebkuru objektu vai subjektu. Pētījuma kontekstā to nevar skatīt atrauti no tehnoloģiskās neitralitātes. ES Direktīvas 2009/140/EK pārskata ceturtajā punktā uzsvērts, ka jāizvērs plaša diskusija par interneta nozīmi saistībā ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju [9]. Lai to realizētu, Eiropas Komisija rekomendē dalībvalstīm ieviest “pakalpojumu neitralitātes” principu, kas ir cieši saistīts ar tehnoloģisko neitralitāti [17].

Radžabs Ali (*Rajb Ali*) savā publikācijā, analizējot vārda “neitralitāte” saturu informācijas tehnoloģiju jomā, izceļ:

- ilgtspējību, t.i., regulējums ir jāveido tā, lai tas būtu elastīgs un laika drošs;
- efektivitāti, t.i., nodrošināt konkurenci un likumdevēja minimālu iejaukšanos neatkarīgi no izmantotās tehnoloģijas;
- patērētāju tiesību aizsardzību neatkarīgi no pakalpojumā izmantotās tehnoloģijas. [20, 14]

Vispārīgā tiesību principa “tehnoloģiskā neitralitāte” saturs

Profesors Berts Jāps Kops (*Bert Jaap Koops*), analizējot tehnoloģiskās neitralitātes principu, norāda, ka tas ir jāuztver kā vēstījums gan likumdevējam, gan tiesību piemērotājam. Šis vēstījums ietver to, ka:

- ir jāregulē cilvēka uzvedība, nevis konkrēta tehnoloģija;
- nedrīkst dot priekšrocības vai diskriminēt tehnoloģiju, kas pilda ekvivalentus uzdevumus;
- ekvivalentas darbības seku vērtēšana jānotiek neatkarīgi no darbības vides (reālās vides vai tiešsaistes). [24]

No šeit minētā var secināt, ka tehnoloģiskās neitralitātes princips nav tikai likumdevēja darbības princips, bet tas uzskatāms par vispārīgo tiesību principu, kas izriet no pamatnormas. Tā materiālo ietvaru ļoti precīzi ir atklājis iepriekš minētais B. J. Kops, savukārt atbilstība šim principam ir vērtējama atbilstoši pamattiesību ierobežojuma izvērtēšanas metodoloģijai, proti, vai ierobežojums pieņemts ar likumu, vai tam ir legītims mērķis, vai tas atbilst vispārīgo tiesību principiem, tostarp arī tehnoloģiskajai neitralitātei.

Tehnoloģiskās neitralitātes princips Latvijas tiesību sistēmā

Latvijas Republikas Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 1. panta tvērumā ietilpst no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātie tiesību principi [8, 18.1. punkts]. *WSIS* Principu deklarācijas 39. principā uzsvērts, ka informācijas sabiedrībā tiesiska valsts ir nesaraujami saistīta ar atbalstošu, caurspīdīgu, paredzamu, tehnoloģiski neitrālu, nacionālai realitātei atbilstošu regulējuma ietvaru. Savukārt Latvijas tiesībzinātnē atzīts, ka “tiesiska valsts ir orientēta uz taisnīguma īstenošanu, aptverot gan procesuālos, gan materiālos aspektus”, gan cilvēktiesības [19, 108]. Visi šie aspekti uzsvērti arī *WSIS* Principu deklarācijā. Latvija ir ANO dalībvalsts, un visi *WSIS* Principu deklarācijā iekļautie principi tiek izmantoti arī Latvijas tiesību sistēmā.

Satversmes tiesa savā praksē ir atzinusi, ka likumdevējam ir pienākums “periodiski apsvērt, vai esošais tiesiskais regulējums ir piemērots un vai tas nav pilnveidojams atbilstoši tehnoloģiju attīstībai” [4, 9.5. punkts]. Tiklīdz netiek izpildīts šis kritērijs, normatīvais regulējums var kropļot konkurenci, bremsēt tehnoloģiju attīstību, pārkāpt arī tiesiskās noteiktības principu. Satversmes tiesa “tukšo datu nesēju lietā”, vērtējot 2005. gada 10. marta Ministru kabineta (MK) noteikumu Nr. 321 atbilstību Satversmei, atzina, ka MK, izstrādājot šos noteikumus, nav sekojis līdzi tehnoloģiju attīstībai un nav pilnveidojis normā ietvertu nesēju un iekārtu sarakstu, nav nodrošinājis pienācīgu Satversmes 113. pantā paredzēto tiesību aizsardzību [6, 14.1. punkts].

Šis Satversmes tiesas secinājums patiesībā ir tehnoloģiskās neitralitātes principa kodols, proti, ja norma neietver šādas izmaiņas, tā nenodrošina cilvēka pamattiesības. Spriedumā nav lietots termins “tehnoloģiskā neitralitāte”, taču būtība ir pausta skaidri un nepārprotami. Proti, informācijas sabiedrībā jebkurš normatīvs akts, kurš kropļo konkurenci, neietver tehnoloģiju attīstības izmaiņas, nevērtē tehnoloģiski neitrāli līdzīgas sekas, neatbilst tiesiskuma principam un pārkāpj cilvēka pamattiesības. Tādējādi tiesību sistēmai kā tādai ir jābūt tehnoloģiski neitrālai, un īpaši aktuāli tas ir digitālā sabiedrībā. Tāpēc tehnoloģiskās neitralitātes princips informācijas sabiedrībā būtu vērtējams kā Satversmes 1. pantā ietvertais vispārīgo tiesību princips, kuru nevis valsts var izvēlēties piemērot vai ne, bet valstij ir pienākums to ievērot un vērtēt līdzvērtīgi tiesiskumam, taisnīgumam, tiesiskai noteiktībai, samērīgumam u. c. vispārīgo tiesību principiem.

Tehnoloģiskā neitralitāte kā likumdevēja darbības princips

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka “likumdevējs, izstrādājot tiesību normas tehnoloģiju jomās, var izmantot tehnoloģiskās neitralitātes principu” [8]. Tomēr šis princips ir attiecināms uz likumdošanas tehniku konkrētās normas izstrādē un galvenokārt saistīts ar to, lai “sekas (civiltiesībās, autortiesībās, krimināltiesībās u. c.) tiktu regulētas tehnoloģiski neitrāli, neatkarīgi no tā, vai darbība veikta tiešsaistē vai realitātē” [8].

B. J. Kops uzskata, ka likumdevējam, pirms izšķirties par šī principa izmantošanu, būtu jārod atbildes uz šādiem jautājumiem:

- kāds būs regulējuma mērķis – tam vienmēr ir jābūt saistītam ar indivīda uzvedības seku izvērtēšanu;
- kādas būs regulējuma sekas – tas nedrīkst diskriminēt konkrētu tehnoloģiju un nedrīkst kavēt informācijas tehnoloģiju attīstību;
- vai tiks nodrošināta normas ilgtspējība, samērīgums un skaidrība.

Normai ir jāspēj darboties arī turpinoties tehnoloģiju attīstībai, tai jāatbilst vispārīgiem tiesību principiem un samērīgumam, un tai jābūt skaidrai un saprotamai. Savukārt profesors Kriss Rīds (*Chris Reed*) norāda, ka tehnoloģiskās regulēšanas neitralitāte ir ļoti kompleksa juridiska jautājuma un “tā ne vienmēr būs pareiza izvēle” [21]. Arī B. J. Kops pauž viedokli, ka šo principu nevajadzētu izmantot, regulējot gadījums, kad “personu tiesību izpratne kļūtu atkarīga no zināšanām par tehnoloģiju” [24]. Pamatoti Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam ir tiesība izvēlēties likumdošanas tehnikas veidu, kā sasniegt normas mērķi. Tomēr galvenais, ko likumdevējs nedrīkstētu darīt, ir paredzēt seku atšķirīgu regulējumu bezsaistē un tiešsaistē, jo šādā gadījumā norma nevarētu tikt vērtēta kā atbilstoša tehnoloģiskās neitralitātes principam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka “norma pieņemta atbilstoši tehnoloģiskās neitralitātes principam, ja tā satur vispārīgus jēdzienus, kas raksturo attiecīgās regulējamās tehnoloģijas atkarībā no pielietojuma mērķa, ietekmes, funkcijām un citiem raksturlielumiem”. Šeit vēl vajadzētu piebilst – ja tā ir veidota kā tehnoloģiski neitrāla pret sekām. [8]

Funkcionālās ekvivalences princips

Eiropas Ministru konferences Bonnas deklarācijā (1997) tika iekļauts princips, ka tam, kas ir nelikumīgs reālā vidē, jābūt nelikumīgam arī tiešsaistē [12]. Šo principu pirmoreiz tiesību teorijā formalizēja profesors Kriss Rīds (*Chriss Reed*) [21], un viņš to nosauca par funkcionālās ekvivalences principu. Šajā rakstā šis principa nosaukums tiek izmantots vienkārši no labskanības viedokļa, lai precīzāk identificētu tā saturu, jo tikpat labi to varētu nosaukt par “aizsargāto interešu un seku analogiju, seku ekvivalences” u. tml. principu. Šis princips izriet no vienlīdzības un tehnoloģiskās neitralitātes principa, tomēr tā tvērums ir daudz šaurāks. Funkcionālās ekvivalences principa piemērošana ir nepieciešama, lai noteiktu normas piemērošanas robežu civiltiesībās un krimināltiesībās. Tā būtība ir izteikta tēzē, ka “tīra vienlīdzība ir jānošķir no seku vienlīdzības”.

Uldis Ķinis. Tehnoloģiskā neitralitāte – tiesiskas valsts principa neatņemama sastāvdaļa informācijas sabiedrības laikmetā

K. Rīds piedāvā ideju, ka darbība ir vērtējama kā līdzvērtīga, ja tā pēc būtības un neatkarīgi no vides ir “funkcionāli analoga” [21].

Noziedzīgo nodarījumu, izmantojot tehnoloģijas, plāno un realizē fiziska persona ar mērķi sasniegt konkrētas kaitīgas sekas. Funkcionālās ekvivalences principa jēga ir salīdzināt pēc darbības rakstura un kaitīgām sekām līdzīgus nodarījumus. Tā nav tiesību analogija, jo tās piemērošana nedrīkst iziet ārpus normas mērķiem. Civillikumā un Krimināllikumā absolūti lielākā daļa normu ir veidotas “neitrāli” pret darbības veidu un vidi, un sekām. Tādējādi, piemērojot šo principu, tiesa var tulkot ceļā atklāt, vai konkrētā normā paredzētais aizliegums vai ierobežojums ir “tehnoloģiski neitrāls”, proti, vai tā dispozīcija liedz to piemērot kibertelpā.

Secinājumi

1. Tehnoloģiskās neitralitātes princips vispirms attīstījās kā informācijas un komunikāciju tiesību princips saistībā ar informācijas sabiedrību un informācijas globalizāciju.
2. Digitālo tehnoloģiju darbības mērķis ir veikt automatizētu datu apstrādes procesu. Šis mērķis nemainās atkarībā no tehnoloģijas, ierīces nosaukuma vai darbības principiem (robottehnoloģija, mašīnmācība, kvantu, biotehnoloģija u. c.). Līdz ar to tiesībām kā sistēmai ir jābūt veidotām tehnoloģiski neitrāli.
3. Tehnoloģiskā neitralitāte ir vispārīgo tiesību princips, jo saskaņā ar *WSIS* Principu deklarācijā ietvertu valstu pienākums ir garantēt tiesiskumu un cilvēktiesības, ievērojot caurspīdīgu, paredzamu un tehnoloģiski neitrālu politiku.
4. Tehnoloģiskā neitralitāte ir pozitīvizēts vispārīgo tiesību princips.
5. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 1. pantā ietilpst no demokrātiskas tiesiskas valsts atvasinātie tiesību principi. Līdz ar to tehnoloģiskās neitralitātes princips ir atvasināms no Satversmes 1. panta.
6. Tehnoloģiskās neitralitātes principa kodols ir šāds:
  - jāregulē nevis tehnoloģija, bet gan cilvēka uzvedība;
  - tehnoloģijai nedrīkst sniegt priekšrocības un nedrīkst to arī diskriminēt;
  - ekvivalenti jānovērtē darbības sekas neatkarīgi no darbības vides (reālā vidē vai tiešsaistē).
7. Tehnoloģiskās neitralitātes princips kā vispārīgo tiesību princips ir nošķirams no tehnoloģiskās neitralitātes, tas ir likumdošanas tehnikas veids, kuru likumdevējs var izmantot, lai regulētu konkrētas sekas.
8. Tehnoloģiskās neitralitātes principam ir vispārējs obligāts raksturs. Tas ir saistošs gan likumdevējam, nosakot tā rīcības robežas, gan ikvienam tiesību piemērotājam.
9. No tehnoloģiskās neitralitātes kā vispārīgo tiesību principa ir atvasināmi:
  - tehnoloģiskā neitralitāte – likumdevēja darbības princips;
  - funkcionālās ekvivalences princips – tiesību piemērotāja darbības princips.

Technological Neutrality: an Integral Part of the Rule of Law in the Age of Information Society

Abstract

General principles of law have been studied by many Latvian scholars including, professor Daiga Rezevska, Egils Levits, professor Ineta Ziemele, and many others. Since 1994, Constitutional Court of the Republic of Latvia has consistently recognized the general principles of law in its doctrine as a provision that restricts the freedom of action of the legislator.

In practice, when talking about the general principles of law, most often the rule of law, justice, equality, proportionality have been mentioned. However, as the doctrine of law develops, four overriding principles are also defined in Latvian constitutional law: (1) democratic state system; (2) rule of law; (3) socially responsible state; (4) nation state, which is not reflected in the text of the Satversme, but as an idea falls within the core of the Satversme.

The 21st century, which many call the digital age, has raised questions about the content of general legal principles in this role in the information society. This era is relatively characterized by three factors: technology, globalization and information. None of these is legal in nature. However, these factors have, for the first time, created a situation where new technological solutions threaten to go beyond legal control, jeopardizing the rule of law and justice in society.

Therefore, in a democratic society, it is essentially important that legal policy makers are aware of these risks and develop state legal policy in technology-neutral path. In order to reach such a goal, the principle of technological neutrality shall be recognized as a general principle of law, which derives from Article 1 of the Satversme.

Keywords: legal policy, general principles of law, technological neutrality, law governed state.

Avoti un literatūra

Tiesību akti

1. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/140/Ek (2009. gada 25. novembris), ar ko izdara grozījumus Direktīvā 2002/21/EK par kopējiem reglamentējošiem noteikumiem attiecībā uz elektronisko komunikāciju tīkliem un pakalpojumiem, Direktīvā 2002/19/EK par piekļuvi elektronisko komunikāciju tīkliem un ar tiem saistītām iekārtām un to savstarpēju savienojumu un Direktīvā 2002/20/EK par elektronisko komunikāciju tīklu un pakalpojumu atļaušanu: starptautisks dokuments. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. L337/37, 18.12.2009. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0140&from=EN>
2. Latvijas Republikas Satversme: Latvijas valsts likums: pieņemta 15.02.1922. un stājās spēkā 07.11.1922. *Latvijas Vēstnesis*, 43, 01.07.1993.
3. Telekomunikāciju tīklu un digitālo pakalpojumu infrastruktūru atbalsts Eiropā. Iegūts no: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=LEGISSUM:26030103_1

Tiesu prakse

4. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā 2005-08-01.
5. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā 2007-22-01.
6. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā 2011-17-03.
7. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2016-07-01.
8. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2018-10-0103.

Literatūra

9. A New Framework for Electronic Communications Services: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 10 November 1999. Towards a new framework for Electronic Communications infrastructure and associated services. *The 1999 Communications Review* [COM(1999) 539 final, 10.11.1999. – Not published in the Official Journal]. *EUR-Lex.europa.eu*. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l24216&from=EN>
10. Bennett, M. L. (2007). Recurring Dilemmas: The Law's Race to Keep Up With Technological Change. *Austlii.edu*. Iegūts no: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLRS/2007/21.html>
11. Declaration of Principles. Bulding the information Society: a global challenge in the new Millenium. Document WSIS-03/Geneva/Doc/4e. 12.12.2003. Iegūts no: <https://www.itu.int/net/wsis/docs/geneva/official/dop.html>
12. European Ministerial Conference: Global information networks: Realizing the potential. Bonn, 1997. *Publications Office of the EU*. Iegūts no: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0d76a85c-e66a-41af-91c2-28cd29a85094>
13. *Global information society: Operating information systems in a dynamic global business environment*. (2005). Ed. by Yi-chen Lan. Idea group publishing.
14. *Informācijas un komunikāciju tiesības*. (2002). 1. sēj. U. Ķiņa red. Rīga: Turība.
15. *Latvijas Republikas Satversme: Satversmes tiesas atziņas*. (2019). Rīga, Latvijas Vēstnesis.
16. Lessig, L. (2006). *Code: version 2.0*. New York: Basic books. Iegūts no: <http://codev2.cc/download+remix/Lessig-Codev2.pdf>
17. Maxwell, W., Bourreau, M. (2014). Technology Neutrality in Internet, Telecoms and Data Protection Regulation (November 23, 2014). *Computer and Telecommunications L. Rev*. Iegūts no: doi.org/10.2139/ssrn.2529680
18. Memorandum by Prof. dr. Bert-Jaap Koops, Professor of Regulation & Technology, Tilburg Institute for Law, Technology, and Society. *UK Parliament*. Iegūts no: <https://publications.parliament.uk/pa/ld200809/ldselect/ldconst/18/8030504.htm>
19. *Par Latvijas Valsts konstitucionāliem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu: Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli*. (2012). Rīga, Latvijas Vēstnesis.
20. Rajab, A. (2009). Technological neutrality. *Lex Electronica*. 14(2). Iegūts no: <https://core.ac.uk/download/pdf/55652076.pdf>
21. Reed, C. (2010). Online and offline equivalence: aspiration and achievements. *International Journal of Law and Technology*. 18(3), 248–273.
22. Rezevska, D. (2015). *Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana*. Rīga.
23. Rosen, J., Whites, B. (2013). *Constitution 3.0: Freedom and technology challenge*. The Brookings Institution Press.
24. *Should ICT Regulation be Technology-Neutral?* (2006). B. J. Koops, M. Lips, C. Prins & M. Schellekens, eds. Vol. 9. The Hague: T.M.C. Asser Press.
25. Technology. (2020). *Encyclopædia Britannica*. Iegūts no: <https://www.britannica.com/technology/technology>